

ÇEVİRİ ÖĞRETİMİ: HEDEF VE ÖLÇME

YAYIN TANITIMI

Arş. Gör. Özge BAYRAKTAR ÖZER
Atılım Üniversitesi
İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü
ozge.ozer@atilim.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-9684-570X

Durukan, Emra (2018). Çeviri Öğretimi: Hedef ve Ölçme. İstanbul: Hiper yayın, 196 s, 9786052810644.

Türkiye’de yazılı ve sözlü çevirmen yetiştirmeyi hedefleyen lisans programlarına her yıl yenileri eklenmektedir. 2021 yılı itibarıyla, farklı dil çiftlerinde çeviri eğitimi veren 35’in üzerinde lisans bölümü bulunmaktadır. Bu lisans bölümleri, eşit imkânlarla sahip olmayan farklı şehirlerde bulunmakta ve üniversiteye giriş sınavı sonuçlarına göre farklı düzeylerde öğrenci kabul etmektedir. Bunun yanı sıra, ülkemizde mütercim tercümanlık ve çeviribilim bölümlerinin kısa tarihi göz önüne alındığında, lisans eğitiminde görev alan öğretim elemanlarının yalnızca çeviribilim alanından değil, yabancı dil eğitimi, dilbilim ve dil-edebiyat disiplinlerinden yetiştiği bilinmektedir. Çeviri bölümlerindeki bu çeşitlilik ders içeriği, öğrenciden beklentiler ve değerlendirme konularında birbirinden farklı yaklaşımlara neden olmaktadır. Bu doğrultuda, alandaki rastlantısal yaklaşımların önüne geçmek, bilimsel ve nesnel eğitim yöntemleriyle çeviri alanında ihtiyaç duyulan kaliteli iş gücünü yetiştirmek amacıyla akademik çeviri eğitimi üzerinde durulması gereken bilimsel bir araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir. Özellikle ölçme-değerlendirme, öğretim sürecinin hedeflere ulaşip ulaşmadığının somut olarak tespit edilmesi açısından akademik çeviri eğitiminde önemli bir yere sahiptir.

Mersin Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Emra Durukan’ın *Çeviri Öğretimi: Hedef ve Ölçme* başlıklı kitap çalışmasının odak noktasını çeviribilim ve mütercim tercümanlık bölümlerinde, öğrenci çevirilerinin değerlendirilmesi ve notlandırılmasındaki standart eksikliği oluşturmaktadır. Durukan’a göre, her bölüm ve öğretim elemanı bazında farklı yaklaşım ve yöntemler bulmak mümkün olup, çeviri öğretiminin ölçülmesinde nesnel bir yaklaşım eksikliği göze çarpmaktadır. Bu eksiklik hem çeviri öğrencileri hem öğretim elemanları nezdinde, ölçme değerlendirme sürecinin şeffaflığı, nesnellığı ve bilimselliği konusunda soru işaretlerine neden olmaktadır. Aynı zamanda, farklı üniversitelerden öğrenciler aynı diploma ile piyasada yer edindiğinden, şeffaf ve bilimsel bir ölçme değerlendirme süreci, adil bir işgücü piyasası için de önemli görülmektedir.

Akademik çeviri eğitimi, hem ülkemiz özelinde hem de dünya alanyazında çeviribilimin önemli bir araştırma alanını oluşturmakla birlikte, yazılı ve sözlü çeviride ölçme ve değerlendirmeye yönelik çalışmalar ve geliştirilen rubrikler çoğunlukla çeviri edinci kavramı etrafında şekillenmiştir (Akbulut, 1997, Way, 2008; Lee, 2008; Orlando, 2011; Hurtado Albir, 2015; PACTE, 2000, 2014, 2015, 2019). Benzer şekilde, nesnel bir ölçme aracının geliştirilmesi amacıyla güden Durukan, öncelikle kapsamlı bir çeviri edinci kavramını öne sürmüş ve bu kavramın günümüz koşulları ile sınırlandırıldığının altını çizerek, hedef belirleme üzerinde çalışmıştır. Yazar, çalışmasında öğrencilere hedef davranışları kazandırırken gösterilen çeviri performansının ve öğretim sürecinin nesnel ve bilimsel temellere dayanarak ölçülmesi ve değerlendirilmesine yönelik analitik dereceli puanlama anahtarları sunmaktadır.

Bu doğrultuda kitap yedi ana bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölüm çeviribilim, çeviri öğretimi ve çeviri edinci ile ilgili kapsamlı kavramsal tartışmalar sunmaktadır. *Eğitim mi? Öğretim mi?* başlıklı ilk bölümde çeviri alanında neredeyse eşanlamlı olarak kullanılan çeviri eğitimi ve çeviri öğretimi kavramlarından hareketle, eğitim ve öğretim kavramları arasındaki fark irdelenmektedir. Buna göre, aile, kültür, toplum ve okul gibi çoklu etmenleri kapsayan eğitim, yaşam boyu ve rastlantısal bir sürece işaret ederken, öğretim belirli hedef çıktıklarına ulaşma hedefiyle,

belirli bir programa göre planlı şekilde yürütülür. Bu temel kavram incelemesinin ardından, Durukan çeviri bölümlerindeki faaliyetlerin niteliğini öğretim olarak tanımlar ve çalışması boyunca da çeviri öğretimi kavramını kullanır.

Kavramsal tartışmaların sürdüğü ikinci bölümde ise, *bilim*, *edim* ve *öğretim* kavramları arasındaki ilişkiler çeviribilim çerçevesinde ele alınmaktadır. Çeviribilimin bir alt alanını oluşturan çeviri öğretimi, çeviribilimden elde ettiği verilerle gelişmektedir. Benzer şekilde, çeviri ediminden veri elde eden çeviri öğretimi, edim alanına da nitelik kazandırmaktadır. Buna göre, bu üç unsur birbirinden ayrı düşünülemez.

Kavram tartışmalarının yer aldığı son bölüm olan üçüncü bölümde ise *çeviri*, *edinç* ve *çeviri edinci* kavramları kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Alanyazın araştırmaları üzerinde temellenen bu bölümde Durukan (2018), çeviriyi şöyle tanımlar: “Çeviri, alt edinçlerden oluşan bir çeviri edinci gerektiren bir eylem süreci olarak çeviri edimi sonunda ortaya çıkan bir çeviri ürününü kapsar” (s.59). Bu tanıma göre, çeviri edinci üç aşamalı alt edinçler dizgesinden oluşmaktadır. Bunlar, çözümleme, eşleştirme ve oluşturma aşamalarıdır.

Dördüncü bölümde akademik çeviri öğretimindeki hedefler, Ertürk (2013)’ün sınıflandırmasına dayanarak, Uzak, Genel ve Özel olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Belirlenen hedeflerin Gonzalez Davies (2004)’in işaret ettiği üzere verilen eğitimin düzeyi ve Kiraly (2000)’nin belirttiği üzere çeviri ve çeviri edinci tanımlarına bağlı kalarak çevirinin doğasına uygun olması dikkate alınmıştır. Bu hedeflerin ayrı başlıklar altında irdelenmesinin ardından, söz konusu hedeflerin çeviri öğretimine ne şekilde uyarlanabileceği tartışılmıştır. Çeviri edinci ve öğretim hedefleri özelinde çizilen kuramsal çerçeveye dayanan Durukan, özellikle edim odaklı derslerde özel hedeflerin neler olduğunun somut bir şekilde tanımlanması gerektiğinin altını çizmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümü yukarıda sözü edilen hedeflerin belirlenmesine yöneliktir. Yazarın, değerlendirmede ilk adım olarak gördüğü hedef belirleme aşamasında, Bloom taksonomisinden yararlanılarak, edim odaklı çeviri derslerindeki hedef davranışları belirlenmiştir. Bu davranışlar, *Bilgi*, *Analiz Yapma*, *Anlama*, *Uygulama*, *Sentez Yapma* ve *Değerlendirme* olmak üzere altı farklı ana başlık altında kategorize edilmiştir. Yazar daha sonra oluşturduğu hedef davranışlar tablosunu yazılı ve sözlü çeviri öğretimi için özelleştirmiştir. Bu kapsamda sunulan önerilerin yalnızca çeviri edimi odaklı dersler değil, dil edinci geliştirici dersler ve kuram bilgisi geliştirici dersler için de örnek teşkil edebileceği belirtilmiştir.

Çalışmanın altıncı bölümünde, bir önceki bölümde belirlenen hedef davranışlar temelinde çeviri öğretimindeki değerlendirme ve ölçme süreçlerinde kullanılabilir, yazılı ve sözlü çeviri dersleri için analitik puanlama anahtarları oluşturulmuştur. Buna göre, bir analitik dereceli puanlama anahtarı toplam sekiz adet çeviri alt edincini ölçmektedir. Puanlama anahtarında, belirlenen hedef davranışlara yönelik 3’lü değerlendirme ve puanlama kriterleri ortaya konmuş ve bir öğrencinin alabileceği en yüksek puan 25 olarak belirlenmiştir.

Özet ve Çıkarımlar başlıklı son bölümde, ölçme değerlendirme sürecinin çeviri öğretimi içerisindeki önemine vurgu yapılmış ve çalışmanın amacının çeviri öğretiminde eksikliği duyulan bilimsel temelli ve nesnel bir ölçme aracı geliştirmek olduğu bir kez daha belirtilmiştir. Ancak, oluşturulan analitik puanlama anahtarlarının standart ve değişmez bir ölçme aracı değil, her dersin özel hedefleri doğrultusunda düzenlenmesi gereken yardımcı bir araç olduğu belirtilmiştir.

Sonuç itibarıyla, bu çalışmada çeviri öğretiminde eksikliği duyulan bilimsel temelli ve nesnel bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle kapsamlı bir çeviri edinci kavramı öne sürülmüş ve bu kavram üzerinden öğrencilere kazandırılacak hedef davranışlar belirlenmiştir. Çeviri edinci kavramı ve Bloom taksonomisinin bilişsel alan hedeflerine dayanarak geliştirilen analitik dereceli puanlama anahtarları, hem alanyazına hem de çeviri öğretiminde ölçme ve değerlendirme süreçlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Durukan tarafından geliştirilen temel değerlendirme anahtarının farklı çeviri bölümlerinde farklı puanlama yaklaşımlarını ortadan kaldırması mümkün görünmese de, söz konusu çalışma çeviri performansı ve ürünü değerlendirmelerinde hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflere yönelik şeffaf bir puanlama çizelgesinin oluşturulması, bu çizelgelerin öğrencilerle paylaşılıp, şeffaf ve öznellikten uzak bir değerlendirme sürecinin sağlanması açısından alanyazında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

- AKBULUT, A. N. (1997). "Akademik Çeviri Eğitiminin Özgül Yapısına Uygunluk Açısından Ders Yöntemleri, Ölçme-Değerlendirme: Çeviri Sınavlarına Yönelik Bir Araştırma". Turgay Kurltay ve İlknur Birkandan, *Türkiye'de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye?* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- ERTÜRK, S. (2013). *Eğitimde "Program" Geliştirme*, Ankara: Meleksan.
- HURTADO ALBIR, A. (2015). "The Acquisition of Translation Competence. Competences, Tasks, and Assessment in Translator Training". *Meta* 60 (2), 256–280, doi:10.7202/1032857ar
- GONZALEZ DAVIES, M. (2004). "Undergraduate and Postgraduate Translation Degrees", K.Malmkjaer, *Translation in Undergraduate Degree Programmes*, 67-81. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- KIRALY, D.(2000). *A Social Constructivist Approach to Translator Education. Empowerment from Theory to Practice*. Manchester: St Jerome.
- LEE, J. (2008). "Rating Scales for Interpreting Performance Assessment". *The Interpreter and Translator Trainer*, 2.2, 165-184. doi: 10.1080/1750399X.2008.10798772
- ORLANDO, M. (2011). "Evaluation of Translations in the Training of Professional Translators: At the Crossroads between Theoretical, Professional and Pedagogical Practices". *The Interpreter and Translator Trainer* 5 (2), 293–308, doi:10.1080/13556509.2011.10798822
- PACTE (2000). "Acquiring Translation Competence: Hypotheses and Methodological Problems in a Research Project." . Beeby, D. Ensinger ve M. Presas. *Investigating Translation*. Amsterdam: John Benjamin Publishing.
- PACTE (2014). "First Results of PACTE Group's Experimental Research on Translation Competence Acquisition: The Acquisition of Declarative Knowledge of Translation". *MonTI Special Issue*, 85–115. doi:10.6035/MonTI.2014.ne1.2
- PACTE (2015). "Results of PACTE's Experimental Research on the Acquisition of Translation Competence: The Acquisition of Declarative and Procedural Knowledge in Translation. The Dynamic Translation Index". *Translation Spaces* 4 (1), 29–53. doi:10.1075/ts.4.1.02bee
- PACTE (2019). "Evolution of the Efficacy of the Translation Process in Translation Competence Acquisition. Results of the PACTE Group's Experimental Research." *Meta* 61 (1), 242–265. doi:10.7202/1065336ar
- WAY, C. (2008). "Systematic Assessment of Translator Competence: In Search of Achilles' Heel",. J. Kearns, *Translator and Interpreter Training. Issues, Methods and Debates*, London: Continuum International Publishing.